

POLITIČNI SISTEMI REPUBLIKE SLOVENIJE

-USTAVA:

Najvišji pravni akt, iz katerega izhajajo vsi ostali pravni akti (zakoni, deklaracije,...). Prva v 13. Stoletju, zametek modernih ustav: MAGNA KARTA (1215). Prva prava ustava, 1776 v ZDA in Francoska deklaracija, ki je prva zajemala človekove pravice (1789). Prve ustave so bile v obliki listin in pogodb med ljudstvom in vladarjem. Danes je listina o pravicah v ustavah obvezna, dodajajo se že socialne in kulturne.

-Formalnopravni pojem ustave: je najvišji pravni akt v državi, v skladu s katerim morajo biti skladni.

-Sociološki oz. socialni pomen ustave: akt, ki ureja družbene odnose in okoliščine med skupinami.

-Filozofski pomen: akt, ki določa osnovni red stvari v družbi

-Politični pomen ustave: skupek pravil, ki omejuje trenutno oblast in pristojnosti, da posega v družbo in pravice posameznika.

*Definicija ustave: temeljni politični in pravni dokument v političnem sistemu vsake države.

Ustava daje podlago organom, da v omejenem smislu posegajo v pravice in svoboščine posameznikom, pomembna pa je tudi zato, da so pravice in dolžnosti državljanov natančno opredeljene.

-temeljne značilnosti ustave: so pisane (ne vedno), vsebujejo kodificirane norme, imajo najvišjo pravno veljavnost

Vrste ustav: Pisane/Nepisane(običaji, zakoni z večjim pomenom),

Kodificirane (enovite, v enem dokumentu)/ Nekodificirane (več aktov)

Toge (za spremembo ustave zahtevajo določen postopek)/ Gibke (pogoste spremembe, ne potrebujejo posebnega protokola)

.Oktroirane ustave (vsiljene, prehod iz absolutne v ustavno monarhijo)

.Ustavni pakt (sodelovanje monarha in parlamenta)

.Ljudske ustave (sprejme ljudstvo- potrdi na referendumu)

.(Tradicionalne razvrstitve)

,Normativne (realnost in ustavna podlaga se ujemata)

,Nominalne (so napisane, a se v praksi ne uporabljajo)

,Semantične (se v praksi uresničujejo, a zavirajo sistem, ne prinašajo napredka)

,(Moderne delitve)

Sprejemanje ustave: Sprejmejo jo novo nastale države, ali pa zaradi notranjih (legitimnost za novo oblast) ali zunanjih razlogov (mednarodno priznanje držav). Kadar ustavo sprejmejo v državah ki že imajo ustavo, tam velja ustavna kontinuiteta.

-USTAVA REPUBLIKE SLOVENIJE:

Sprejet 23.12.1991, zgled v nemški in italijanski. Ima 174 členov, sodobna ideološko neobremenjena ustava. Razdeljena je na 10 poglavij. Vsebuje 3 programske sklope:

+preambola

-Splošna določila: oblika vladavine- republika, oblika oblasti- parlamentarizem, oblika sistema- demokracija, državna oblika- enovita država, oblika pravne kakovosti- pravna in socialna država

-Seznam temeljnih človekovih pravic in svoboščin

-Državna ureditev: pravila o organizaciji organov in sodelovanju pristojnosti

Spreminjanje ustave: ustavno revizijski postopek: formalna revizija (sprememba besedila ustave), dejanska revizija (besedilu se daje nov pomen), v Sloveniji v 3 fazah:

-predlog za spremembo ustave (vlada, 30.000 ljudi, 20 poslancev),

-odločanje od spremembi ustave

-referendumska potrditev: velja če se ga udeleži večina, predlaga ga 30 poslancev

Spremembe: 1997: Tujci lahko kupujejo nepremičnine

2000: Odločba o proporcionalnem volilnem sistemu

2003: Prenos suverenosti na nadnacionalne skupnosti (nekateri)

2004: dopis nekaterih pravic

2006: Pokrajine

Politične doktrine v ustavi: temelji na liberalno demokratičnih načelih, vsebuje 3 kolektive:

-Elementi socializma: v nekaterih pravicah, ostanki prejšnjega sistema

-elementi korporativizma: obstoj državnega sveta

-Elementi pluralizma: prikriti, v delu o političnih strankah, pravicah o združevanju in volitve predsednika vlade

Temelji večstrankarskega liberalnega sistema: pravica do zasebne lastnine, konceptiranje pravic in svoboščin, ločitev cerkve od države, delitev oblasti na 3 veje.

-SUVERENOST:

Subjekt je suveren, ko je na svojem področju najvišje. Suverenosti sledita dve posledici: je neodvisen od drugih, v razmerju do drugih je hierarhično nadrejen. Je najvišja, neomejena, neodvisna oblast. Poznamo državno, nacionalno in ljudsko suverenost.

Državna suverenost: suverenost države, ki je najvišja sila v posamezni družbi. Je edino kar lahko razpolaga s sredstvi prisile- policija, vojska, tožilstvo. Vsaka država je notranje (na svojem ozemlju) in zunanje (do drugih držav) suverena.

Nacionalna suverenost: suverenost naroda kot družbene skupnosti na nekem ozemlju. Narod povezujejo jezik, skupna kultura, zgodovina, običaji, navade. Izraža se v pravici naroda do samoodločbe in odcepitve. Pravica slovenske suverenosti dvakrat poudarjena, v ustavi (preambula) in v normativnem delu ustave (zaradi slabih izkušenj iz Jugoslavije ter zaradi želje po mednarodnem priznanju). Pravica do samoodločbe je tudi nad ustavna, saj jo vsebujejo tudi mednarodni akti.

Ljudska suverenost: je ideološko načelo, nosilec načela je ljudstvo. Gre za idejo, da oblast predstavlja ljudstvo, in so nosilci oblasti zgolj predstavniki ljudstva. Na tej ideji je v Sloveniji zgrajena oblika demokracije, kjer so nosilci oblasti s strani ljudstva pooblašeni, da izvajajo vladavino (volitve).

-STRUKTURA SUVERENOSTI:

*Nosilec suverenosti (narod)

*Suvereni organ, ki izraža voljo nosilca (parlament)

*Predstavniki suverenosti (šef države)

-NASTANEK IN RAZVOJ TEORIJE O SUVERENOSTI:

Sprva se ideja o suverenosti pojavi preko filozofije, kasneje pa preko prava. Prvi zametki teorije o suverenosti se pojavijo v starem Egiptu, pojavijo pa se kot razlage o socialni piramidi, ponazor strukture oblasti. v stari Grčiji je najpomembnejši Platon (Država), nosilci oblasti naj bi bili sprva filozofi, kasneje pa zakoni. Kasneje se suverenost izraža v fevdalni državi, a je omenjena kot negativni pojem; oblasti, ki ni nikomur podrejena.

TEOKRATSKA teorija suverenosti/oblasti: vsak monarh je na to mesto postavljen s strani boga, monarh je v fevdalizmu božji namestnik na zemlji, zato lahko stori vse, saj mu navodila daje Bog.

Hkrati v fevdalizmu poteka boj za prevlado med legisti (suverenost države) in kanonisti (suverenost cerkve). V okviru fevdalizma se razvije koncepcija posredne božanske pravice **Tomaža Akvinskega**. Vsa oblast izhaja iz boga, bog je to oblast ustvaril, da bi ljudje živeli v miru, blagostanju, redu. Oblika in način izvrševanja oblasti pa sta ljudski, ne božanski. Po Akvinskem nosilca oblasti ne postavlja Bog, ampak ljudje sami. oblast s posredovanjem boga pripada ljudstvu, ki to oblast zaupa posamezniku/skupini v izvrševanje. To koncepcijo še dandanes zastopa uradna katoliška cerkev.

Prvo popolno teorijo o suverenosti v 16. Stoletju razvije **Jean Bodin**, v delu 6 knjig o republiki. Tu je suverenost opredeljena pozitivno, je najvišja, nedeljiva oblast, ima pa 3 temeljne značilnosti:

#suverenost omogoča svobodno in neomejeno sprejemanje zakonov za vse

#suverenost omogoča odločanje o vojni in miru

#suverenost omogoča možnost imenovanja častnikov, pomilostitev oseb,...

Tem pooblastilom je danes najbližje predsednik države. Bodin predvideva 3 možne nosilce suverenosti: monarha, ljudstvo ali pa skupino znotraj naroda. S tem je oblikoval 3 vrste vladavine: monarhija, ljudska država, aristokracija. Hkrati je Bodin zavrnil kakršne koli možnosti mešanja kombinacij. Izvornih najvišjih suverenosti ni možno deliti.

Althusius je v 16. In 17. Stoletju uvedel idejo o ljudske suverenosti, kot nasprotovanje absolutistični suverenosti. Z družbeno pogodbo med vsemi člani družbe nastane država, ki je zgolj ena od oblik družbe. Po sklenitvi pogodbe prenese družba s pogodbo oblast na vladarja oz. druge organe. Suverenost pripada zgolj ljudstvu v celoti. Suverenost je neprenosljiva in nedeljiva, a ljudstvo je ne more izvrševati. Zato jo v imenu ljudstva izvršujejo Efori (stanovska skupščina). S tem je Althusius začrtal predstavniško ljudsko demokracijo.

V 17. Stoletju se pojavi šola naravnega prava. **Grotius** razglasi suverenost ljudstva, a se ljudstvo lahko tej suverenosti odpove in jo prenese na nekoga drugega. Suverenost smatra za deljivo, odtujljivo in prenosljivo.

Najpomembnejši za razvoj koncepta o suverenosti pa je **J. J. Rousseau**, ki dokončno izoblikuje koncept. Ljudska suverenost kot nasprotovanje absolutni monarhiji, subjekt je ljudstvo, ki je edini možni nosilec in izvrševalec suverenosti. Ta teorija izhaja iz družbene pogodbe, s katero nastane oblast. Oblast ne sme biti v rokah posameznika ali skupine, pač pa le v rokah ljudstva. Ljudstvo te oblasti ne

more prenesti na kogarkoli. Temeljno delo je Družbena pogodba. Ljudsko suverenost tu opiše s 5 značilnostmi:

-je neodtujljiva

-je neprenosljiva

-je nedeljiva

-je nepredstavljiva (ne imenuje predstavnika)

-je trajna, nezastarljiva

Rousseau zastopa izvirno idejo popolne, neposredne demokracije v zakonodaji. Kmalu delno odstopi od teh stališč, saj ugotovi da je to neizvedljivo. Dopusti možnost predstavniške demokracije a pod nekaterimi pogoji:

-Skupščina ki predstavlja ljudstvo naj ima osrednji položaj v sistemu oblasti

-Splošna volilna pravica

-Pogoste volitve

-Prepoved ponovne izvolitve

-Pravica ljudstva da daje navodila izvoljenim

Rousseau je vztrajal, naj vse pomembnejše zakone sprejema ljudstvo samo. Na njegovi podlagi se razvije dvoje pojmovanj:

- 1.) Deljena suverenost: suverenost razdeljena med posameznike, vsak je nosilec majhnega dela suverenosti
- 2.) Nedeljena suverenost: suverenost ne pripada posamezniku ali skupini, pripada le ljudstvu kot celoti, ki jo lahko izvaja preko predstavnikov. Posledica pogledov je:

-NEPOSREDNA IN POSREDNA DEMOKRACIJA:

Določbe po svetu poznajo dva načina izvajanja ljudske suverenosti. V vseh demokratičnih državah ima ljudstvo možnost, da izvaja svojo voljo neposredno; NEPOSREDNA DEMOKRACIJA: referendum, civilna iniciativa, peticija, stavka, protest, ... Drug način izvajanja ljudske suverenosti je POSREDNA DEMOKRACIJA. Ta način prevladuje, saj označuje sistem političnega predstavnštva: volitve. Preko voljenih predstavništev se posredno izvršuje oblast. S konceptom deljene suverenosti je skladna neposredna demokracija, s koncepcijo nedeljene suverenosti pa sta skladni obe demokraciji.

-TEORIJA O POLITIČNIH SISTEMIH:

Politični sistem je medsebojno povezan in dovolj skladen skupek družbenih odnosov, norm in institucij, ki oblikujejo javno oblast in njen položaj v družbi. Je tudi množica najrazličnejših interakcij, preko katerih se družbi na avtoritativen način zagotavljajo vrednote.

x-PO EASTONU V POLITIČNI SISTEM SODIJO:

- 1.) Vsi organi politične oblasti (nosilci suverenosti, parlament, predsednik, lokalne skupnosti)
- 2.) Institucije in odnosi preko katerih družbene skupine uresničijo svoj vpliv na oblast (sindikati, stranke, civilnodružbena gibanja, skupine,...)
- 3.) Načini, na katere se politično oblast oblikuje (volitve)
- 4.) Različni drugi načini vplivanja na oblast (mediji, javnomnenjske raziskave, stavke, bojkoti)

x-STRUKTURA POLITIČNEGA SISTEMA:

(shema:)

Ena temeljnih funkcij političnega sistema je, da družbi zagotavlja vrednote. Le na ta način se lahko v družbi loči pravilno od napačnega. Politični sistem deluje, če je

sposoben večino članov družbe prepričati, da sprejme vrednote. Če politični sistem ni uspešen v družbi nastane kriza.

x-EASTONOV MODEL POENOSTAVLJENEGA POLITIČNEGA SISTEMA:

(shema:)

Politični sistem obstaja v nekem danem okolju in je obkrožen z drugimi podsistemi. 2 ključna elementa sta vložki (input) in rezultati in učinki (output, outcome). Politični sistem deluje uspešno, kadar je razmerje med vložki in rezultati zadovoljivo. Če to ni zadovoljivo, so potrebne spremembe, da politični sistem ne propade.

Vložki: politične zahteve, politične potrebe in politična podpora. Vse to pride iz okolja.

Output: politične odločitve, politična dejanja; ki morajo zadovoljiti zahteve in potrebe državljanov. Rezultati se lahko razlikujejo od učinkov. Rezultati so odločitve in akcije, ki jih izvajajo državni organi, učinek pa opisuje končni rezultat neke odločitve na življenje državljanov.

Feedback: povratna informacija po sprejetju dejanja je potrebno o rezultatih in učinkih obvestiti tiste, ki so sprejeli dejanje.

-Primer: Zahteva po volilni pravici od 16 let naprej, predlog je sprejet, rezultat je potrditev volilne pravice starejšim od 16 let, učinek je udeležba na referendumu, feedback je sporočilo tistim, ki so to zahtevali, preko medijev.

-MODEL FUNKCIJ POLITIČNEGA SISTEMA PO ALMONDU IN POWELLU:

(shema:)

X-PROCESNE FUNKCIJE:

Nujne za oblikovanje in izvrševanje politik

- 1.) artikulacija interesov: kaj je interes, kaj želijo dobiti od politike
- 2.) Agregacija interesov: podobne interese poveže v policy alternative
- 3.) Oblikovanje politik: izbere eno policy alternativo
- 4.) Izvrševanje politik: implementacija, skrbi za izvedbo izbrane alternative

x-SISTEMSKE FUNKCIJE:

imajo bistveni vpliv za politični sistem; niso vključene v oblikovanje in izvrševanje sistema. Naloge: Napovedujejo, ali se bo politični sistem ohranil ter kdo bo znotraj političnega sistema najbolj vpliven.

- 1.) Politična socializacija: elementi ki pri posamezniku ali skupini vpliva na oblikovanje stališč
- 2.) Politično rekrutiranje: opravi izbiro za najbolj odgovorne funkcije, izbere kadre za opravljanje funkcij
- 3.) Politična komunikacija: informira družbo in vse strukture političnega sistema.

x-POLICY FUNKCIJE:

funkcije, ki skrbijo za izvršitev političnih odločitev, skrbijo za output (upravljajo output).

-POLITOLŠKA DELOTEV POLITIČNIH SISTEMOV:

- 1.) Aristokratski
- 2.) Totalitarni
- 3.) Demokratični

x-RAZLIKA MED AVTOKRATSKIM IN TOTALITARNIM SISTEMOM:

- 1.) V avtokratskem režimu vlada ena oseba, v totalitarnem pa zaključena skupina
- 2.) Avtokratska država: Severna Koreja, Burma, Totalitarna: Kitajska
- 3.) Za totalitarizem je značilno, da odgovornosti vladajočega ni, v avtokraciji pa ima odgovornost do tistega, ki ga na to mesto postavi (vojska)
- 4.) V totalitarizmu značilno kolektivno vodstvo
- 5.) V totalitarnem režimu za delovanje potrebujejo močno podporo ljudstva, ki jo dosežejo skozi ideologijo. Avtokratski način tega ne potrebuje.
- 6.) V totalitarizmu je dovoljena le ena stranka, ki vodi, v avtokraciji pa so stranke zelo šibke, če sploh obstajajo.

x-ZNAČILNOSTI DEMOKRACIJE:

- 1.) Zagotavljanje temeljnih človekovih pravic in svoboščin
- 2.) Uveljavljen način odločanja večine z omejitvami v človekovih pravicah
- 3.) Inkluzivnost (vključevanje državljanov v politične procese)
- 4.) Zaščita in varnost manjšin
- 5.) Pristojnost, pravice in dolžnosti države so omejene
- 6.) Država je za svoja dejanja odgovorna
- 7.) Zagotovljen je obstoj političnega in strankarskega pluralizma.

-RAZDELITEV POLITIČNIH SISTEMOV PO LJIPHARTU:

1.) Večinski:

Westminstrski, značilne enostrankarske vlade (VB)

2.) Konsenzualni:

Soglasni, bolj demokratični, večstrankarske koalicijske vlade, bolj primerno za manjše države

Razlike:

-oblika vlade: v večinskem sistemu je vlada iz ene stranke, ki ima v parlamentu večino, v konsenzualnem pa ima vlada vsaj 2 stranki, od katerih nobena sama nima večine

-trdnost vlade: v večinskem sistemu so vlade trdnejše, posledica pa je manjši vpliv zakonodajne veje oblasti. v konsenzualnem tipu je vpliv parlamenta večji

-za večinski politični sistem je značilen dvostrankarski sistem (ZDA, VB), za konsenzualni pa mnogo strankarski sistem.

-dimenzionalnost: v večinskem sistemu se obe stranki programsko zelo malo razlikujeta, v konsenzualnem sistemu pa se stranke močno razlikujejo, ne le programsko, ampak tudi ideološko

-volilni sistem: za večinski politični sistem je značilen večinski volilni sistem, za konsenzualni pa proporcionalni

-večinski politični sistem je manj primeren z uporabo elementov neposredne demokracije, medtem ko je konsenzualni politični sistem bolj primeren

SLOVENSKI politični sistem je bliže konsenzualnemu. Za uveljavitev večinskega bi morali sprejeti drugačen volilni sistem. V Sloveniji velja velika stopnja inkluzivnosti, zlasti preko elementa korporativizma.

-ORGANIZACIJA IN FUNKCIJE DRŽAVNE OBLASTI

Demokratični politični sistem označimo kot poseben sistem pravil in postopkov, ki se delijo v štiri skupine: 1.) Pravila kontrole oblasti 2.) način vključevanja ljudi 3.) Postopki sprejemanja političnih odločitev 4.) način oblikovanja oblasti

Družba lahko nekako vpliva na oblast, takrat je sistem demokratičen. Za to mora biti zadovoljenih 8 kriterijev.

- 1.) Pravila kontrole oblasti: izpostavljena je nadzoru, poznamo več vrst nadzora, najpogostejša oblika so volitve, druge vrste še sodstvo, referendum, peticije, stavke, demonstracije, ljudska iniciativa, komisije,...
- 2.) Način vključevanja ljudi-inklusivnost: delimo na formalne in neformalne načine, formalni določajo na kakšen način je možno uresničevati volilno pravico, kdo lahko kandidira, voli, določajo pravila kandidiranja in političnega združevanja. Neformalni načini določajo demonstracije, peticije, protesti,...
- 3.) Postopki sprejemanja odločitev: odločitve naj bi bile sprejete v skladu z voljo državljanov, predstavniki v praksi niso neposredno povezani z volivci. Odločanje predstavnikov je legitimno kadar je v javnem interesu.
- 4.) Način oblikovanja oblasti: vertikalna: unitarna/federalna/ sublokalna / pokrajinska; horizontalna: dualistična/ trialistična/ kvadrialistična teorija (zakonodajna, sodna, izvršilna oblast)

Posledica vertikalne delitve je ločevanje na unitarno in federalno državo:

- 1.) Federalna država: oblika sestavljene države. Članice se obvežejo, da sledijo sklepom zvezne, osrednje vlade, tudi če se s sklepom ne strinjajo, a je zanj glasovala večina drugih članic. Konfederacija: enote manj povezane, za sprejem sklepov potrebno soglasje vseh članic: EU, Švica
- 2.) Unitarna država: pravna oblika ureditve, kjer je državna oblast pripada centralnim organom, del oblasti lahko pripada podrejenim organom. Glede na razmerje lahko povemo, če je država centralizirana in daje manj pristojnosti občinam, o teh pristojnostih pa odloča država.

Poznamo več vrst delitve horizontalne oblasti, najpogostejša je trialistična: Montesquieu. Trialistična delitev oblasti na sodno, zakonodajno in izvršilno-upravno. Med novejšimi avtorji je utemeljitelj Duguit.

Starejša teorija je dualistična: organi določanja in organi izvrševanja. Ločeni organi so zgolj organizacijsko ločeni.

Najnovejša delitev je kvadrialistična: zakonodajna veja, izvršilna veja, sodna veja, upravna veja. Upravna funkcija je zadolžena zgolj za izvajanje zakonov, ki jih izdajajo upravni organi. Izvršna funkcija je bolj politična, ki parlamentu predlaga zakone in je posrednik med parlamentom in upravo. Izvršilna funkcija je upravni nadrejena n jo nadzoruje. Formalno v Sloveniji uporabljamo trialistično oblast, v praksi pa kvadrialistično.

-ORGANIZACIJA DRŽAVNE OBLASTI:

Odnosi med institucijami državnih oblasti, izhaja iz horizontalnih razmerij. Deluje po 2 temeljnih načelih: načelo delitve oblasti (Montesquieu), načelo enotnosti oblasti (Rousseau).

Oblast naj bo razdeljena, da se veje medsebojno nadzorujejo, a le do te mere, da medsebojno še lahko sodelujejo. Vzpostavljen mora biti sistem zavor in ravnovesij. Prva delitev oblasti v Ameriški ustavi, v Evropi pa v Francoski.

Načelo enotnosti oblasti, oblast je lahko samo enotna, ker izhaja iz suverenosti ljudstva in je koncentrirana v zakonodajnem organu. Ta organ je izraz volje ljudstva, ostali organi so osrednjemu podrejeni. Posledica: zakonodajna oblast sprejema zakone, jih izvršuje in nadzira izvrševanje. Sistem enotnosti uporablja Švica, značilno pa je tudi za socialistične države.

-VRSTE DEMOKRATIČNIH POLITIČNIH SISTEMOV:

Razdelimo v 4 skupine:

1.) PARLAMENTARNI SISTEM (Slovenija)

Najprej se razvije v Angliji, izhaja iz načela delitve oblasti. v ospredju je razmerje med zakonodajno in izvršilno oblastjo. Parlament volijo volilci, vlada je izvoljena v parlamentu, torej nima lastne legitimne baze. Vlada je odgovorna parlamentu. Odnos med parlamentom in vlado se skuša uravnotežiti s posebnimi mehanizmi, ki jih ima vlada proti parlamentu in obratno. (izglasovanje nezaupnice vladi, vlada lahko zahteva razpust parlamenta,) izvršilna veja oblasti ima 2 nosilca: vlado in šefa države (predsednik). Vlada je odvisna od parlamenta, šef države pa je od parlamenta neodvisen od volje parlamenta, mu ni odgovoren.

2.) PREDSEDNIŠKI SISTEM (ZDA)

Temelji na treh organih: kongres, predsednik, vrhovno sodišče. Vsi so enakopravni, funkcije opravljajo samostojno in neodvisno, hkrati pa se medsebojno nadzorujejo in omejujejo. Vrhovno sodišče je hkrati tudi ustavno sodišče. Izvršilno funkcijo ima predsednik države, njemu je podrejen upravni sistem. Zakonodajno funkcijo ima kongres. Oblast je skoncentrirana v enem človeku, izvršilna oblast pa ni razdeljena. Predsednik je izvoljen na volitvah, ima lastno legitimizacijsko bazo. Kongres predsednika ne more odstaviti.

3.) SKUPŠČINSKI SISTEM (Švica)

V Sloveniji do osamosvojitve. Bistvo je v enotnosti oblasti. absolutna dominantnost skupščine nad vsem. Skupščina je nosilec zakonodajne in izvršne oblasti in je voljena. Oblikuje izvršilni organ (izvršni svet). Sodna veja oblasti je v rokah sodstva in sodnih organov, ki so bolj ali manj neodvisna.

4.) MEŠANI, POLPREDSEDNIŠKI SISTEM (Francija)

Osnova je parlamentarni sistem, a je izvršna veja oblasti dodatno okrepljena. Položaj predsednika države, ki ima številne funkcije. Izvoljen je na volitvah in ima močan vpliv na delovanje vlade, ki je izvoljena v parlamentu. Predsednik lahko razpusti vlado in predlaga novo.

-DEMOKRACIJA, DEMOKRATICAZIJA IN DEMOKRATIČNI PREHOD

*Lipset: demokracija je politični sistem, v katerem največji možni delež populacije vpliva na politično odločanje z izbiro med alternativnimi kandidati za politične funkcije.

*Dahl: vlada se mora odzvati na želje državljanov, ki jih obravnava kot sebi enake. Poliarhija kot idealni model demokracije.

X-8 INSTITUCIONALNIH JAMSTEV DEMOKRACIJE (DAHL):

- 1.) Svoboda združevanja
- 2.) Svoboda izražanja
- 3.) Volilna pravica
- 4.) Pravica voditeljev, da tekmujejo za podporo
- 5.) Alternativni viri informacij
- 6.) Izvoljivost na javne funkcije
- 7.) Svobodne in poštene volitve
- 8.) Pravilo, da so institucije za oblikovanje vladnih politik odvisne od volilnih glasov in drugih oblik izražanja volilcev.

*Przeworski: minimalistično opredeljevanje demokracije- režim v katerem volitve ponujajo opoziciji vsaj nekaj možnosti za prevzem oblasti.

-TEMELJNE ZNAČILNOSTI SODOBNIH DEMOKRACIJ:

- 1.) politični pluralizem
- 2.) redne in poštene volitve
- 3.) Reprezentativnost
- 4.) Inkluzivnost (vključevanje)
- 5.) opredelitev in omejitve pristojnosti, pravic in dolžnosti države in njenih struktur ter drugih subjektov v političnih procesih
- 6.) večinsko odločanje, ki preprečuje kateri koli večini absolutno in neomejeno oblast

7.) zagotovljene človekove pravice in varstvo manjšin

8.) Participativna politična kultura.

DEMOKRATIZACIJA: politična sprememba v demokratični smeri. (Potter). Poteka v 4 fazah:

- 1.) UVODNA FAZA: izgradnja nacionalne enotnosti
- 2.) PRIPRAVLJALNA FAZA: oblikovanje tekmovalnih političnih alternativ
- 3.) ODLOČILNA FAZA: nastajanje in sprejetje ustave
- 4.) PRIVAJALNA FAZA: demokratične oblike vladanja prihajajo v navado, traja daljše obdobje.

LINZ&HUNTINGTON: 3 faze demokratičnega prehoda:

- 1.) Obdobje razpadanja starega režima
- 2.) Prehod oz. tranzicija v ožjem smislu- izpeljava svobodnih volitev, sprejetje ustave
- 3.) Utrjevanje ali konsolidacija demokracije

-KDAJ JE DEMOKRACIJA UTRJENA:

*Przewojski: sposobnost demokracije da preživi, je stvar: Politike, javnih politik (policy) in sreče.

*Linz&Stefan: predpogoji utrjene demokracije: Država, 8 Dahlovih predpogojev in demokratična praksa vlade. Utrjena demokracija je povezava 5 vzajemno povezanih področij:

- 1.) Civilna družba
- 2.) Politična družba
- 3.) Vladavina prava
- 4.) Institucionalizirane ekonomske družbe
- 5.) Racionalni birokratski aparat družbe

Linz opisuje, da je konsolidiran politični sistem tisti, v katerem noben večji politični akter, stranka ali institucija ne preučuje možnosti alternativnega demokratičnega procesa za prevzem oblasti, in v katerem nobena politična institucija ali skupina ne zahteva veta proti aktivnosti demokratično izvoljenih predstavnikov.

Osnovni kriteriji za konsolidiranost:

- 1.) Participacija državljanov na volitvah, ki je simbol legitimizacije političnih sistemov
- 2.) Stabilnost vlade v funkcionalnem in časovnem smislu
- 3.) Odsotnost nasilja
- 4.) Svobodne možnosti oblikovanja in delovanja intermediarne sfere (interesi na ravni civilne družbe)
- 5.) Participativna politična kultura

USPEŠNOST DEMOKRATIČNEGA PREHODA:

- NOTRANJE DOLOČNICE:

*Socialno ekonomke determinante (indeks človeškega razvoja, stopnja neenakosti, BDP,...)

*Etnična homogenost (v državah, kjer so razpadli imperiji)

*Svobodna in živahna civilna družba (gibanja in združenja, ki sodelujejo v politiki)

*Politične spremenljivke (učinkovitost in legitimnost sistema, zadovoljstvo državljanov, politična participacija, značilnost elit, izbira institucij, vladavina prava, birokracija,...)

- ZUNANJE DOLOČNICE:

*Demokratične države, oboroženi spopadi, zunanje politike, nadnacionalne integracije (EU, NATO, svetovna banka, agencije, varnostni svet, podpora držav,...)

-DEMOKRACIJA V SLOVENIJI:

*Slovenija v Jugoslaviji: tranzicijski procesi niso bili v neposredno vzročni zvezi z razpadom vzhodnega sveta, a ima svojo domeno, ki šele kasneje sovpada z dogajanjem v vzhodni Evropi. Slovenija je bila kot enopartijska drugačna od ostalih držav srednje in vzhodne Evrope: bila je republika v federalni državi, bila je drugačna od drugih Jugoslovanskih držav. Značilnosti Slovenije:

1.) Sorazmerno velika narodna zavest 2.) Poleg demokratizacije tudi osamosvajanje, drugačna narodna sestava 3.) gospodarska razvitost, povezave z zahodnimi trgi, industrija 4.) strateški položaj, informacijska in tehnološka usmerjenost.

Stanje demokracije v Sloveniji:

- 1.) Politični procesi: (volitve, večstrankarstvo,...)
- 2.) Civilna družba: (razvitost sektorja nevladnih organizacij, finančna moč, politično in pravno okolje, sindikalna povezljivost, interesne skupine)
- 3.) Mediji: (dejanske medijske svobode, dostop do interneta)
- 4.) Delovanje države in javne uprave.

x- POZITIVNO: Slovenija spada med najbolj razvite države postsocialistične dobe, je demokratično konsolidirana, izpeljuje vse demokratične standarde, zagotovljeni pa so vsi standardi za zagotavljanje demokratičnega tekmovanja in svobodne izbire tekmovanja.

x-NEGATIVNO:

Slovenija še vedno zaostaja za večino zahodnih držav, politična participacija, ki ni vezana na volitve je šibka, zaradi nezadostne razvitosti civilno družbene sfere. Gospodarske razmere so boljše kot v vzhodni Evropi, ne ujema pa se nujno z demokracijo. Značilna je medijska politična neenotnost, ohranjajo se vedenjski in mišljenjski vzorci iz preteklosti. Negativen odnos do parlamentarizma, reševanje problemov, odraz pomanjkljive demokratične zgodovine.

POLITIČNO PREDSTAVNIŠTVO:

3 vrste sporov:

- 1.) Prvi spor: o tem, kdo bi moral biti predstavljen
- 2.) Drugi spor: o tem, kako bi morali biti predstavniki izbrani
- 3.) Tretji spor: o tem, kako bi morali izvoljeni predstavniki ravnati

Rešitev spora: volilna pravica

4 vrste predstavništva:

- 1.) Delegirano predstavništvo: trgovski zastopnik, ambasador, odvetnik
- 2.) Mikrokozmično predstavništvo: predstavniški vzorec, lastnosti enake širši skupini, raziskave javnega mnenja
- 3.) Simbolično predstavništvo: reprezentativen simbol za širšo stvar, zastava, grb, himna,....
- 4.) Politično predstavništvo: člani parlamenta kot predstavniki izbrani po postopku

-Hobbes: predstavništvo je proces avtorizacije oz. pooblaščenja

-Reprezentativni oz. svobodni mandat: niso odvisni od navodil volilne baze

-Imperativni oz. vezani mandat: odvisni od navodil volilnega telesa

Načela političnega predstavništva:

- 1.) Predstavnike izvolijo vladani:
- 2.) Načelo distinkcije: volitve ne odpravljajo razlik v položaju in funkciji med ljudstvom in oblastjo
- 3.) Predstavniki obdržijo vsaj delno neodvisnost od preferenc volilnega telesa: zavračanje dveh temeljnih praks, ki omejujeta avtonomijo političnih predstavnikov, imperativni mandat, odpoklic poslanca
- 4.) Svobodno izražanje političnih mnenj: ljudstvo lahko svobodno izraža mnenje, za oblikovanje mnenja pa je potreben dostop do informacij, možnost izražanja svojega mnenja

RAZVOJ POLITIČNEGA PREDSTAVNIŠTVA:

- 1.) Stanovska oz. parlamentarna vladavina: 13. Stoletje, imperativni mandat, evropski vladarji sklicevali stanove
- 2.) Strankarska vladavina: 17. Stoletje, VB, splošna volilna pravica, parlamentarizem, volilna stabilnost.
- 3.) Javni tribunal: po letu 1970, personalizacija volilne izbire, glasuje se za osebo, ne za stranko, kampanje se osredotočajo na predsednika, 3 novi protagonisti: množični mediji, radio, tv, internet, nestalni volilci.

SLOVENIJA IN POLITIČNO PREDSTAVNIŠTVO:

Sloni na načelu ljudske suverenosti, svobodni mandat (zapisan v Ustavi). Poslanci so predstavniki ljudstva, a niso vezani na njihova navodila. Prejšnji sistem je bil delegatski. Posebnost je večinski sistem volitev poslancev narodnih skupnosti. Prav tako noben zakon ne more biti sprejet brez njune podpore. Predstavniki državnega sveta so predstavniki skupin, imajo imperativni mandat in delajo na podlagi določenih skupin v Sloveniji.

VOLILNI SISTEM:

Je izraz ljudske suverenosti in nujen pogoj za demokratično oblikovanje najpomembnejših organov, zlasti predstavniškega telesa.

-v širšem smislu: je skup pravnih pravil, ki urejajo volitve ter skupek volilnih načel in sredstev za njihovo uresničevanje.

-v ožjem smislu: pomeni sistem razdelitev mandatov.

Dopušča bolj ali manj svobodno komunikacijo med vladajočimi in vladanimi. V demokratičnih državah volitve pomenijo legitimnost nosilcev politične moči. Z volitvami se izraža zaupanje predstavnikom. Funkcija volitev je vzpostavljanje demokracije, selekcija vodstva, izbiranje vladajočih.

SISTEM RAZDELITVE MANDATOV:

Ovisno od glasov oz. izidov glasovanja. Obstajata dva osnovna načina: proporcionalni in večinski, oba predstavljata skrajnosti, vmes je še veliko drugih. Najprej se je v zgodovini pojavil večinski, kasneje proporcionalni. (19.st.) večinski sistem je bolj uporabljen v anglosaksonskem svetu, proporcionalni pa v kontinentalni Evropi.

VEČINSKI VOLILNI SISTEM:

V Sloveniji pri volitvah županov in predsednika države. Poznamo absolutni in relativni večinski sistem. ABSOLUTNI: zmaga kandidat, ki ima vsaj 1 glas več kot 50%. Slabost je, ker vedno zahteva ponovitve glasovanja in ne omogoča zastopanja tistih, ki glasujejo za poraženca. RELATIVNI: zmaga kandidat, ki ima vsaj 1 glas več kot drugi. Slabost je, ker zmagovalni kandidat zastopa zgolj manjšino, večina je lahko brez predstavnika.

3. možnost je alternativno glasovanje, ki izhaja iz absolutne večine,, ne zahteva pa drugega kroga (Avstralija).

PROPORCIONALNI VOLILNI SISTEM:

Mandati morajo ustrezati glasovom pridobljenim na volitvah, posledica je sestava parlamenta, ki izraža sestavo družbe. Omogoča zastopanje različnih interesov, tudi če niso večinski. Več oblik: Harejev količnik, d'Hondtov sistem, Droopov sistem. V

sloveniji uporabljamo mešanico d'Hondtovega in Droopovega sistema, ki je zapisan v ustavo. Poznamo dve delitvi mandatov: v volilni enoti in na območju države.

- 1.) Mandati v volilni enoti: Droopov sistem: količnik je število glasov deljeno s številom mandatov plus 1. Količnik pomeni število glasov, ki jih stranka rabi za 1 mandat. Tako se razdeli kar največ mandatov po tem sistemu.
- 2.) Razdelitev ostankov mandatov na državni ravni: drugi krog, d'Hondtova formula: upoštevajo se vsi glasovi, ki jih stranka dobi na ravni države. Pogoji je, da stranka kandidira v vsaj 2 enotah. Število glasov se deli, dokler niso razdeljeni vsi mandati. Najvišjih 88 števil, toliko mandatov dobiš kolikor števil imaš znotraj teh št.

V proporcionalnem sistemu uporabljamo PROHIBITIVNO KLAUZULO oz. volilni prag (4%)

Prednosti in slabosti večinskega sistema:

- +Je enostavnejši, preglednejši, lažje razumljiv, izbira se med kandidati in ne listami
- +večja stabilnost oblasti
- +vsak poslanec predstavlja volilno enoto, v kateri je bil izvoljen
- ne odraža razmerja političnih oblasti, favorizira stranko, ki dobi največ glasov po enotah, manjšinski glasovi praviloma niso zastopani.

Prednosti in slabosti proporcionalnega sistema:

- +omogoča bolj sorazmerno razdelitev mandatov v skladu z volilnim rezultatom, omogoča ustrezno zastopnost manjšin
- zapleten, povzroča koalicijske vlade
- odgovornost poslancev je razdeljena
- volivcu onemogoča glasovanje o posameznem kandidatu –oblikovanje politično zelo ekstremnih strank

ZAKONODAJNA VEJA OBLASTI: PARLAMENTARIZEM:

Vlada je izvoljena v parlamentu, ki ima lastno legitimacijsko bazo in je v močnejšem položaju od nje. Parlament je nosilec zakonodajne veje oblasti. je mesto, kjer potekajo razprave o najpomembnejših družbenih problemih, kjer se izražajo mnenja in argumentacije. Pravna razlaga: legitimno predstavniško telo za sprejem zakonov in drugih pravnih aktov.

Temeljne funkcije: predstavlja družbene interese, ustvarja legitimnost, razrešuje interesne konflikte, ima zakonodajno funkcijo, ima funkcijo rekrutacije in socializacije, nadzoruje vlado.

Zakon: je obvezujoč pravni predpis, ki ne velja za posamične primere, ampak za splošne življenjske situacije. Sprejme ga lahko zgolj parlament, ali predsednik vlade v izrednem stanju, dokler se parlament ne more sestati. Z zakonom država podeljuje pravice (zakon o štipendiranju) in dolžnosti (zakon o varnosti v cestnem prometu).

Za nadzor vlade ima parlament različne mehanizme: razprava, poslansko vprašanje, interpelacija, nezaupnica, ustavna obtožba.

-DRŽAVNI SVET RS:

Je zgornji dom parlamenta, organ ustavne ureditve. Ima omejene pristojnosti, je nepopolni drugi dom parlamenta, neokorporativistični organ. Odseval naj bi družbeno strukturo. Imamo 40 državnih svetnikov, ki so izvoljeni posredno, volijo jih tisti, katere naj bi predstavljali. Mandat traja 5 let, je častna funkcija, ni politična (niso zaposleni kot svetniki). Sestavlja ga: 22 predstavnikov lokalnih interesov, 6 predstavnikov negospodarskih dejavnosti, po 4 predstavniki delavcev, delodajalcev, kmetov obrtnikov in samostojnih poklicev. Imajo imuniteto, a o njej odloča državni zbor.

Pristojnosti:

- 1.) Lahko daje mnenja o zadevah v pristojnosti državnega zbora
- 2.) Lahko predlaga sprejem zakona, eden od 4 možnih predlagateljev zakona (vlada, ds, 5000 ljudi, poslanec)
- 3.) Suspenzivni veto: odločilni veto, zahteva od DZ da še enkrat odloča o zakonu, to lahko zahteva v 7 dneh po sprejetju zakona
- 4.) Zahteva lahko parlamentarno preiskavo
- 5.) Lahko zahteva razpis naknadnega zakonodajnega referendumu.

DELOVNA TELESNA V DRŽAVNEM ZBORU:

Posledica notranjega organiziranja, ker je parlament prevelik, da bi vsi odločali o vsem. Poznamo 2 glavni vrsti delovnih teles:

- 1.) Komisije: stalne/ preiskovalne, namenjene notranji organizaciji dela parlamenta, nekatere so za delovanje parlamenta nujne (komisija za parlamentarne in volilne zadeve)
- 2.) Odbori: so stalna telesa, sodelujejo v zakonodajnem postopku, organizirani so kot vlada. (ministrstvo za obrambo je vlada, odbor za obrambo je parlament)

Večinski del zakonodajnega postopka se opravi v delovnih telesih, manjšina na zasedanjih. V osnovi poznamo:

- 1.) Stalna: v vsakem sklicu parlamenta so vedno tam, ukvarjajo se z zakonodajnim postopkom
- 2.) Začasna: niso vedno, lahko so tudi zgolj enkrat, ukvarjajo se z organiziranostjo parlamenta ali s specifičnimi stvarmi (afere, imunitete)

Preiskovalne komisije so nestalne, ustanovljene so za en mandat, imajo posebna pooblastila, lahko zaslišijo priče, napotijo na sodišče, lahko obveščajo tožilstvo.

v njih je od 5 – 25 članov, odvisno od pomembnosti, št. Delovnih teles je med 20 in 25, odvisno od št. Preiskovalnih komisij. Več delovnih teles pomeni večjo ekonomičnost, manj kot je članov, bolj naj bi bili le-te specializirani. Povprečno je poslanec v 3 delovnih telesih.

Funkcije delovnih teles:

- 1.) Specializacija: poslanec naj bi bil član tistih teles, na katero področja se spozna.
- 2.) Zagotavljanje zakonodajne imunitete: v delovnih telesih teče velik del zakonodajnega postopka, telesa skrbijo za nemoten postopek.
- 3.) Pridobivanje informacij: od institucij dobijo informacije, ki jih potrebujejo pri delu
- 4.) Strankarska koordinacija: sedeži v telesih se delijo proporcionalno, glede na volilni rezultat, izvolitev članov je zgolj formalnost. Strokovnjaki iz različnih strank za področja usklajevanja stališč.
- 5.) Pridobivanje pogajalskih koristi: pogajanja o podpori zakonom

OPOZICIJA:

Vsako tekmovalno dejanje usmerjeno v vladajočo oblast z namenom vplivati ali zrušiti oblast. V politološkem smislu je parlamentarna opozicija sestavljena iz strank ki niso v koaliciji in ne podpirajo vlade.

4 funkcije:

- 1.) Kritika: opozicija odkriva napake vlade, kjer ni pomembno če so prave
- 2.) Nadzor nad vlado: čim bolj natančen nadzor z različnimi mehanizmi
- 3.) Predlaganje alternativ: alternativna politika nasproti vladajoči
- 4.) Predstavljanje interesov, ki jih vlada pozabi.

Vrste opozicije:

- 1.) Klasična parlamentarna: stranke ki niso v vladi, svoji naslednici prizna pravice, ki jih ima sama
- 2.) Opozicija iz principa: odprava družbenega sistema, pri tem svoji naslednici ni pripravljena priznati pravic ki jih ima (fašistična stranka ITA)
- 3.) Konstruktivna opozicija: vladi pomaga, ne želi zrušiti vlade.
- 4.) Destruktivna opozicija: cilj je zrušiti vlado, kjer so dovoljena vsa sredstva
- 5.) Kooperativna opozicija: stranke uradno niso del koalicije, a z njo sodelujejo
- 6.) Kompetativna opozicija: tekmovanje z vlado, značilna je vlada v senci

KOALICIJA:

Skupina strank, ki sodelujejo z namenom da imajo večino in sestavijo vlado. Vrste koalicije:

- 1.) Predvolilna: sestavi se pred volitvami
- 2.) Zakonodajna: za podporo zakonu
- 3.) Vladna: za sestavo vlade:
 - Večinska vladna koalicija: v parlamentu ima vsaj en glas več kot polovico, sta 2 podvrsti: minimalna: minimalno število strank za večino (SDS+PS), prevelika: več kot 2/3 podpora, želi podporo za večje projekte
 - Manjšinska vladna koalicija: nima večine, obstaja lahko le če je opozicija dovolj skregana (1995-1996 LDS, SKD, 41 glasov)
 - Velika koalicija: sestavljajo jo vse največje ali pa vse stranke, 100% podpora, v času krize (1994- LDS, SKD, ZL, SDSS)
 - Tehnična vlada: primer, ko stranke ne sestavijo vlade, državo vodi strokovnjak, ki ima podporo, vmesna rešitev do volitev (ITA, 2011)

DRŽAVNI ZBOR REPUBLIKE SLOVENIJE:

Kot predstavniško telo je predstavnik vseh državljanov, edini opravlja zakonodajno funkcijo, šteje 90 neposredno izvoljenih poslancev, ki so izvoljeni na podlagi splošne in enake volilne pravice s tajnim glasovanjem. V DZ so predstavljeni vsi državljani, posebej so predstavljeni pripadniki italijanske in madžarske narodne skupnosti. Mandatna doba je 4 leta, lahko daljša ob izrednem stanju oz. krajša ob izglasovanju nezaupnice.

Funkcije:

- 1.) Zakonodajna: sprejema ustavo, sprejema nacionalne programe, konvencije, sprejema zakone in druge splošne pravne akte, sprejema poslovnik, razpisuje zakonodajni referendum, sprejema državni proračun, zaključni račun, ratificira mednarodne pogodbe.
- 2.) Volilna: relativno obsežna, imenuje predsednika vlade, ministre, predsednika državnega zbora, in 3 podpredsednike, sodnike ustavnega sodišča, redne sodnike (880), varuha človekovih pravic, guvernerja banke,...
- 3.) Nadzorne: nadzor nad vlado, poslansko vprašanje, razprava, zaupnica, ustavna obtožba,...

ZAKONODAJNI POSTOPEK:

1 od 3 temeljnih postopkov države, poleg volilnega in upravnega. Ima velik pomen za življenje posameznikov, poteka skozi faze; večfazni postopek, da se lahko uveljavijo vsi interesi. X Temelji na 7 načelih:

- 1.) Načelo javnosti (javen postopek, izjema zakoni obrambe in varnostnega sistema)
- 2.) Načelo več-faznosti (stopnjevanja, postopek je organiziran kot proces, ki prehaja iz ene faze v drugo.)
- 3.) Načelo samostojnosti (parlament pri sprejemanju zakona samostojen in avtonomen)
- 4.) Načelo objavljanja zakonov v glasilu (uradni list)
- 5.) Načelo pisnosti (vsi akti, ki se nanašajo na zakon morajo biti pisni)
- 6.) Načelo kolegичnosti (zakone sprejemajo zgolj zborni organi)
- 7.) Načelo ekonomičnosti (parlament mora s čim manj sredstvi, časa, oz napora doseči najboljši rezultat)

Predlog zakona:

Začetek zakonodajnega postopka. Možni predlagatelji zakona: vlada (90%), poslanec (9.5%), državni svet (0.5%), 5000 volilcev (0%). Predlog zakona ob vložitvi postane last parlamenta, lahko se preoblikuje le znotraj njega. Imeti mora 4 nujne sestavine: naziv, uvod, besedilo členov, obrazložitev. Ob predlogu spremembe obstoječega zakona je potrebna tudi 5. Sestavina: besedilo členov na katere se nanaša sprememba. Predlog najprej dobi v roke predsednik državnega zbora, ki

preveri če v državnem zboru ne teče postopek o podobnem zakonu, predlog zakona pa pošlje poslancem in vladi.

Predhodna obravnava:

Prva faza, še pred uradno vložitvijo. Opravi se pri 10% zakonodajnih postopkov. Zahteva jo lahko predlagatelj, o njeni izvedbi pa določi kolegij predsednika DZ (predsednik DZ+ vodje poslanskih skupin). Poteka v pristojnem delovnem telesu, predlagatelj s predhodno obravnavo obravnava temeljna vprašanja s poslanci, o družbenih odnosih. Predlagatelju daje možnost, da preveri mnenje poslancev pred uradnim predlogom zakona. To se prakticira predvsem pri bolj problematičnih zakonih.

Temeljne faze zakonodajnega postopka:

Prva obravnava, druga obravnava, tretja obravnava, glasovanje o zakonu.

- 1.) Prva obravnava: predlog se pošlje poslancem, in če 10 poslancev ne zahteva v 15 dneh razprave, se prva obravnava zaključí. Možni so 3 razpleti po prvi obravnavi: lahko se razpiše druga obravnava, lahko se prepreči druga obravnava zaradi neustreznega predloga, lahko se odloči o drugi obravnavi, če bo predlog popravljen. Za odločanje o zakonu more biti dosežen KVORUM, kar pomeni da mora biti prisotnih vsaj 46 poslancev. Prisotnost se preverja na začetku, po prekinitvah, pred glasovanjem. Če ni kvoruma, se seja prekine. Državni zbor odloča soglasno z večino prisotnih, razen v izjemnih primerih: sprejem ustave (2/3), zakon o obrambi (absolutna večina), o referendumu, kadar je zakon zavrnjen v državnem svetu, pri zakonu o volitvah. Pred drugo obravnavo predsednik državnega zbora določi matično delovno telo, ki sodeluje v drugi in tretji obravnavi in o tem poroča državnemu zboru. Določi se tudi zainteresirana delovna telesa, ki lahko podajo svoje mnenje, ki ga sporočijo delovnemu matičnemu telesu. AMANDMA lahko vložijo poslanci, vlada, zainteresirano telo, predlagatelj pa lahko vloži amandma na amandma .
- 2.) Druga obravnava: prvi del poteka v matičnem delovnem telesu, drugi pa na seji državnega zbora po poročilu delovnega telesa. To je najbolj poglobljena obravnava, razprava o vsakem členu posebej, o vsakem členu se tudi glasuje. Spremembe se sprejemajo z amandmaji: v obliki člena podan predlog za spremembo zakonskega besedila. AMANDMA lahko vložijo: poslanske skupine, 10 poslancev, vlada. Vlagajo se lahko samo k členom, ki so že bili amandmirani.
- 3.) Tretja obravnava: razprava o zakonu v celoti, na koncu se o njem glasuje. Razprava o členih je možna le tam, kjer so bili vloženi amandmaji. AMANDMAJE lahko vložijo poslanske skupine, vlada, predlagatelj zakona. Na koncu preučijo zakon v celoti. Glasovanje: enkratno, javno z napravo, pred

glasovanjem lahko poslanec obrazloži svoj glas, ugotovi se sklepčnost, predlog zakona je sprejet ko jih je več za kot proti.

- 4.) Zakon je potrebno še razglasiti, kar imenujemo PREMULGACIJA. Razglasi ga predsednik republike, potrebno pa ga je še objaviti v uradnem listu. Velja 8. Ali 15. Dan po sprejetju, v izjemnih primerih tudi kasneje (sistem plač v javnem sektorju).

Skrajšan postopek:

Predlaga ga predlagatelj zakona, za manj zahtevne spremembe, prenehanje veljavnosti zakona. Predsednik državnega zbora določi matično telo, mu dodeli predlog zakona, 2. In 3. Razprava sta združeni na isto sejo.

Nujni oz. hitri postopek:

Predlaga ga predlagatelj, o tem pa na dnevnem redu odloča državni zbor. Predlog mora biti utemeljen: izredne potrebe države, interesi obrambe, pojav naravnih nesreč. Vsak 3. Zakon je sprejet po nujnem postopku. Predsednik državnega zbora določi matično telo, 2. In 3. Obravnava združeni, amandmaji se lahko vlagajo ustno, sprejete pa je treba vložiti pisno.

IZVRŠILNA VEJA OBLASTI:

Obsega dva med seboj povezana segmenta, vlado in državno upravo. Imenujemo jo tudi izvršilno- upravna veja oblasti. vlada sestavlja 43 oseb, državna uprava pa približno 43.000 oseb.

x-Organizacija izvršne veje oblasti: organizirana je različno v predsedniškem, parlamentarnem in skupščinskem sistemu:

Predsedniški sistem: vrh je neposredno izvoljen predsednik, ki ima najvišjo legitimnost, parlament ga težko odstavi

Parlamentarni sistem: vrh je vlada, ki je politično telo, a je podrejena parlamentu, ki jo lahko odstavi. Nekje sta nosilca vlada in predsednik države z omejenimi pooblastili (Slovenija)

Skupščinski sistem: izvršna veja je podrejena predstavniškemu sistemu, vlado skupščina izvoli zgolj za svoj pripomoček.

VRSTE VLAD V PARLAMENTARNEM SISTEMU:

- Večinska vlada: ena stranka na volitvah dobi večino mest, mandat dobi zgolj iz svoje stranke

- Manjšinska vlada: mandatarja podpira manjšina, ostali so neodločeni, se glasovanj vzdržijo, pogoj je neenotna opozicija
- Koalicijska vlada: nobena stranka ne dobi večine, sestavi se koalicija iz več strank, mandat praviloma dobi predsednik stranke z največ glasovi
- Tehnična vlada: nepolitična vlada, ki se oblikuje kadar nobenemu ne uspe sestaviti vlade: tehnokratska vlada. Mandatar postane nestranskarska osebnost, ki vlado sestavi iz strokovnjakov, dandanes so redke, v časih krize, za daljše časovno obdobje.

VLADA:

Sestavljena je iz predsednika vlade, podpredsednika vlade in ministrov. Cilj je uresničevati programe vladajočih strank. Politiko uresničuje preko predlogov zakonov, ki jih predlaga parlamentu. Vlada je tudi vezni organ, povezuje med parlamentom in državno upravo, ki zakone izvršuje. Je politični organ, ministri in predsednik vlade niso strokovnjaki, pač pa so politiki. Ministri imajo dvojno vlogo, so člani vlade in imajo v vladi en glas ne glede na resor. So tudi predstojniki upravnih organov (ministrstev), vodi svoj upravni resor. V nekaterih državah imajo poleg ministrov tudi druge člane vlade. Do sedaj smo imeli 14 ministrov, in 2 ministra brez listnice (posebna področja znotraj vlade, področja posebnega pomena, vodijo službe vlade, nimajo pa ministrstva).

-Naloge ministrov: 1.) vodijo in predstavljajo svoje ministrstvo 2.) dajejo politične usmeritve za delo ministrstva 3.) izdajajo predpise iz pristojnosti ministrov: upravne odločbe 3.) nadzorujejo delo svojega ministrstva

Strokovno vodijo dela ministrstva najvišji javni uslužbenci, ki so strokovnjaki za to področje (direktorji direktorata). Ministri imajo po enega namestnika, državnega sekretarja.

FUNKCIJE VLADE:

- 1.) Izvršilna funkcija: izvršuje zakone in deluje kot vrh državne uprave. Usmerja in nadzoruje delovanje upravnih organov.
- 2.) Iniciativna funkcija: predlaga zakone, skrbi za uresničevanje zakonov, zakone pripravi državna uprava, obravnava jih vlada.
- 3.) Upravna funkcija: usmerja državno upravo preko ministrstev, nadzoruje delo ministrstev, skrbi za izvrševanje nalog in izvajanje politike.

ODGOVORNOST MINISTROV:

- 1.) Politična: A) kolektivna: kot član vlade je minister odgovoren za delo celotne vlade, tudi če se z odločitvijo ne strinja. Posledica se kaže v tem, da je minister na svojem položaju le dokler je na položaju vlada/ predsednik vlade.

B) individualna: vsak minister je odgovoren za svoje delo in delo celotnega ministrstva.

- 2.) Kazenska: minister je lahko obsojen pred ustavnim sodiščem, v primeru hude kršitve ustave ali zakona, za vložitev obtožbe rabi državni zbor 46 glasov. Ustavno sodišče lahko ministra razreši z 2/3 večino. V Sloveniji je bilo nekaj obtožb, a niso prišle skozi: Drnovšek, Türk.
- 3.) Civilna: odgovarja za svoja dejanja kot normalen državljan, nima imunitete.
- 4.) Objektivna: vrsta politične odgovornosti, minister je odgovoren za ne delo njegovih podrejenih, tudi če on ni naredil nič narobe. (1994: Bizjak)

OBLIKOVANJE VLADE:

Ključno vlogo ima parlament, kjer vlada potrebuje podporo. Odvisno je od strukture moči v parlamentu, torej od volitev. Vlada potrebuje vsaj minimalno večino. Oblikuje se v dveh korakih:

- 1.) Izbira mandatarja: po volitvah se konstituira državni zbor, potrdi svoje mandate in ustanovi poslanske skupine. Predsednik države se posvetuje z vodjami poslanskih skupin o podpori, prvi predlaga mandatarja po nenapisanem pravilu je to predsednik stranke, ki zmaga na volitvah. O predlogu glasuje državni zbor z absolutno večino (46 glasov) v 7 dneh. Če je kandidat izvoljen, sestavi vlado. V drugem krogu lahko mandatarja predlagajo poslanske skupine, 10 poslancev ali pa predsednik države. Če po drugem krogu ni mandatarja, se v 48 urah DZ odloči za ponovno glasovanje, kjer je dovolj relativna večina, lahko pa predsednik razpusti državni zbor in razpiše predčasne volitve. (2000, 3. Krog glasovanja- Bajuk 44/46)
- 2.) Imenovanje ministrske ekipe mora biti opravljeno v 14. Dneh po izvolitvi mandatarja. Hkrati se sprejema tudi nov zakon o vladi, na novo se določijo ministrstva, o kandidatih glasuje državni zbor z večino prisotnih na javnem glasovanju. prej se kandidati predstavijo, opravijo zaslišanje, mnenje delovnega telesa pa ne vpliva na izvolitev.

RAZMERJE DRŽAVNI ZBOR: VLADA

v Sloveniji obstaja mešanica skupščinskega in parlamentarnega sistema. Zakon o vladi postavlja vlado v podrejenost proti državnemu zboru. Mehanizmi, ki omogočajo nadzorovanje vlade:

- 1.) Poslansko vprašanje: vprašanje poslanca vladi/ministru o njegovem delu. Na vprašanje naj bi odgovoril v 30. Dneh. V Sloveniji se na leto zastavi 3200 poslanskih vprašanj, od tega jih približno 3% ostane neodgovorjenih.
- 2.) Interpelacija: razprava o delu vlade, razpravo zahteva 10 poslancev, razprava ima 2 možna konca: sklep z oceno ali pa glasovanje o nezaupnici vladi.

- 3.) Konstruktivna nezaupnica predsedniku vlade: pogoj za izvolitev nove vlade, predlaga 10 poslancev, potrebna je večina za nezaupnico.
- 4.) Nezaupnica ministru: minister je lahko razrešen brez zamenjave, za nezaupnico je potrebna absolutna večina.
- 5.) Zaupnica: pravica predsednika vlade da preveri zaupanje v parlamentu, lahko to opravi posebej, ali pa veže na zakon, če zaupnica ni izglasovana začne teči 30 dnevni rok za izvolitev novega predsednika vlade, ali pa ponovno glasujejo o potrditvi in izglasujejo zaupnico. Nezaupnice: 2000- Drnovšek 2007- Janša (potrjena) 2011- Pahor, predčasne volitve.
- 6.) Ustavna obtožba

PRENEHANJE FUNKCIJE VLADI IN MINISTROM:

- Vlade: ko preneha funkcija predsednika vlade, ko se konstituira DZ po volitvah
- Predsednika vlade: smrt, odstop, nezaupnica, ustavna obtožba
- Minister: smrt, odstop, razreši ga predsednik vlade (potrdi parlament).... Parlament ni potrdil razrešitve Rupla s strani Drnovška

PREDSEDNIK REPUBLIKE:

Izvoljen je na rednih, neposrednih, tajnih volitvah za dobo 5 let in največ dvakrat ZAPOED. Za izvolitev je potrebna absolutna večina veljavnih glasov. Naslednje volitve bodo 2012.

Status: protokolarno je prvi organ RS, njegova funkcija je nezdružljiva z opravljanjem druge javne funkcije ali poklica. S svojim ravnanjem ne sme zbujati vtisa pristranskosti, ampak nevtralnosti. Nima imunitete, o sporih o pristojnosti predsednika, DZ in vlade odloča ustavno sodišče.

Odgovornost: možnost ustavne obtožbe, ki jo ima v rokah DZ, predsednik priseže pred DZ.

Nadomeščanje: v primeru trajnega zadržka, smrti, odstopa ali začasne zadržanosti naloge in pooblastila povzame predsednik DZ.

Funkcije:

- 1.) Predstavlja državo doma in v tujini
- 2.) Je vrhovni poveljnik oboroženih sil

- 3.) Odloča o uvedbi vojnega / izrednega stanja, kar mora potrditi DZ takoj ko je to možno
- 4.) V primeru izrednih razmer lahko izdaja uredbe z zakonsko močjo, vendar le dokler se DZ ne more sestati. Takrat tudi te uredbe potrdi.
- 5.) Izreka mnenje o zadevah svoje in pristojnosti državnega zbora, lahko tudi na seji DZ, v primeru ustavne obtožbe je njegovo mnenje nujno. O njegovem mnenju DZ ne razpravlja.
- 6.) Razpisuje volitve v DZ
- 7.) Predlaga kandidate na različne funkcije: predsednika vlade, sodnike ustavnega sodišča, varuha človekovih pravic,...

ODNOS PREDSEDNIK: DZ

Povezanost je manjša kot drugje v svetu. Predsednik razpisuje volitve, ne more pa sklicevati sej, razen ustanovne seje in izredne seje. Lahko razpusti državni zbor, a le če ni izglasovana zaupnica in po 30 dneh nov premije, ali kadar po 3 krogih ni izglasovan predsednik vlade. Predsednik predlaga kandidate, a jih potrdi državni zbor. Državni zbor lahko predsednika obtoži pred ustavnim sodiščem, a za to rabi 46 poslancev in 2/3 večino sodnikov. DZ lahko predsednika vpraša za mnenje.

SODSTVO:

Sodna veja oblasti je bližje izvršilni kot zakonodajni, obe izvršujeta zakone, ki jih sprejema parlament. Sodna funkcija: funkcija državne oblasti, ki jo izvajajo sodni organi. Izvršilna veja oblasti samoiniciativno skrbi, da se izvajajo zakoni, sodna veja pa lahko deluje le na iniciativo drugega. Odločitve sodne oblasti so dokončne, in jih nobena druga oblast ne more razveljaviti ali spreminjati. Deluje v skladu s 5 načeli:

- 1.) Načelo neodvisnosti- vsak sodnik je pri svojem delu neodvisen, da lahko odloča nepristransko. Ima tudi trajen mandat.
- 2.) Načelo zakonitosti: sodnik mora upoštevati zgolj zakone in ustavo.
- 3.) Načelo zbornosti / kolegičnosti: sodniki sodijo v senatih iz več sodnikov.
- 4.) Načelo javnosti: vse obravnave so javne, razen postopki mladoletnikov, in postopki tajnosti podatkov.

- 5.) Načelo inštantnosti: sodišča morajo biti organizirana dvostopenjsko, da obstaja možnost pritožbe.

SODSTVO V SLOVENIJI:

-Sodišča splošne pristojnosti: 3 stopnje, 4 ravni:

1.) Okrajna in okrožna sodišča: manj pomembne zadeve, kjer je pričakovana krajša zaporna kazen ali zgolj denarna kazen, se obravnavajo na okrajnem sodišču, zadeve, kjer pa je pričakovana daljša zaporna kazen ali višja denarna kazen (nad 6 mesecev, nad 20.000 evrov), pa se obravnavajo na okrožnih sodiščih. Odloča senat 3 sodnikov, a je sestavljen iz 1 sodnika in 2 sodnikov porotnikov (državljeni, ki zadnjih 20 let niso bili kaznovani).

2.) Višja sodišča: obtožbe zoper sodbe sodišč 1. Stopnje. Senati iz vsaj 3 sodnikov. V Sloveniji imamo 4 višja sodišča: Ljubljana, Celje, Maribor, Koper.

3.) Vrhovno sodišče: odloča o rednih pravnih odločitvah zoper sodišča 1. In 2. Stopnje (pritožbe) ter o izrednih pravnih sredstvih: kršitve postopkov. Odločajo senati 3/5/7 sodnikov, odvisno od pomembnosti zadeve.

-specializirana sodišča:

1.) Vojaško sodišče v RS ne obstaja od leta 1991

2.) Upravno sodišče: odloča o sporih nastalih v upravnih postopkih, organov na 2. Stopnjah: upravno sodišče, vrhovno sodišče.

3.) Delovna in socialna sodišča: odločajo o sporih iz delovnih in socialnih razmerij na prvi stopnji: delovna in socialna, na 2. Stopnji: višje delovno in socialno sodišče.

Izvolitev sodnikov: voli jih državni zbor, po izvolitvi je mandat trajen. Pogoji: slovenski državljan, ki je star več kot 30 let, je nekaznovan, ima diplomu pravne fakultete in pravosodni izpit.

Najvišji organ sodne oblasti je sodni svet, ki predlaga sodnike državnemu zboru, odloča o njihovem napredovanju, daje mnenja državnemu zboru o zadevah, ki se nanašajo na sodstvo. Ima 11 članov za 5 let, ki niso ponovno izvoljeni. 5 članov imenuje predsednik, 6 jih izvolijo sodniki.

TOŽILSTVO:

Spada v izvršilno vejo oblasti, Ministrstvo za pravosodje. V imenu države preganja domnevne kršilce/ povzročitelje kaznivih dejanj. Tožilce voli državni zbor na predlog vlade, vodi generalni državni tožilec, ki ga za 6 let izvoli državni zbor. Št. Mandatov ni omejeno.

NOTARIAT:

Javna služba notarjev, ki skrbi za verifikacije in pravni pregled listin. Opravljajo notarji, ki so imenovani s strani pravosodnega ministra na predlog notarske zbornice. Spadajo v sodno vejo oblasti.

ODVETNIŠTVO:

Zastopanje fizičnih in pravnih oseb pred organi. Ne spada v nobeno vejo oblasti, je le poklicna dejavnost.

USTAVNO SODIŠČE:

Kontrola nad zakonodajno vejo oblasti. ponekod to izvaja parlament (VB), ali pa redno / vrhovno sodišče (ZDA). Je najvišji organ varstva ustavnosti, zakonitosti, človekovih pravic. Je neodvisno. Sestavlja ga 9 ustavnih sodnikov, ki jih izvoli DZ na predlog predsednika države, z absolutno večino. Mandat je 9 let, ponovna izvolitev ni možna. Predsednika ustavnega sodišča izvoli 9 sodnikov za 3 leta. Ustavni sodnik mora biti državljan Slovenije, star mora biti vsaj 40 let, mora biti vrhunski pravni strokovnjak. Ustavni sodniki imajo imuniteto, ki je enaka imuniteti poslancev. O njej odloča državni zbor.

Pristojnosti ustavnega sodišča:

- 1.) Odloča o sporih glede pristojnosti organov države
- 2.) Odloča o protiustavnem delovanju političnih strank
- 3.) Odloča o odgovornosti predsednika vlade/ ministrov ob ustavni obtožbi
- 4.) Odloča o skladnosti aktov / zakonov
- 5.) Odloča o ustavnosti aktov na podlagi ustavne pritožbe.

X-POSTOPEK PRED USTAVNIM SODIŠČEM:

- 1.) Predhodna ustavno-sodna kontrola: ocena ustavnosti norme pred njeno razglasitvijo in objavo, ko postopek sprejemanja še ni končan. Tako prepreči veljavnost norme. Te oblike pri nas ne uporabljamo, značilna je za Francijo.
- 2.) Naknadna ustavno-sodna kontrola: za sprejetjem objavljene norme, opravi se v fazi uporabe zakona, ugotavljajo se protiustavnosti. V Sloveniji sta 2 možnosti: zakon se razveljavi za nazaj, to se zgodi le izjemoma, lahko pa se razveljavi za naprej, od sprejema odločitve naprej (zakon o lokalni samoupravi).

Postopka se ne da začeti na lastno pobudo, mora biti predlagana s strani ustreznega predlagatelja: oseba pravnega interesa, ki ima zaradi norme protiustavne posledice. Pred tema morajo biti izčrpana vsa druga pravna sredstva. Vlogo lahko sprejmejo,

zavrnejo (ni kršitve) ali zavrejo (nepopolna vloga, neopravičena oseba). O tem odločajo 3 sodniki. Če je vloga sprejeta, o njej odločajo 3 sodniki. Ustavni sodniki odločajo z večino, vsak pa lahko poda tudi ločeno mnenje.

VAROVANJE ČLOVEKOVIH PRAVIC V REPUBLIKI SLOVENIJI:

-Mednarodni dokumenti: OZN- konvencija (pravica do življenja, sojenja, svoboda, nedotakljivost,...)

-Sodno varstvo: zagotavlja ustava v 15. Členu, pritožba na sodišča: civilno, okrajno, okrajno, višje, vrhovno, ustavno.

-Varuh človekovih pravic: nastopa takrat, ko so izčrpana vsa druga pravna sredstva. Sredstva varuha: pritisk javnosti, pritisk na javne organe, obveščanje DZ.

Pravice: Naravne (mednarodni dokumenti, do življenja, osebne nedotakljivosti,...) Državlanske (zapisane v ustavi, obveznosti države do državljanov), Ekonomske, socialne in kulturne (državi nalagajo obveznosti, pravica do dela, pokojnine, zavarovanja,...) Pravice manjšin in migrantov (Slovenske manjšine in druge manjšine v Sloveniji)

LOKALNA SAMOUPRAVA V REPUBLIKI SLOVENIJI:

Vrste občin v Sloveniji: Mestne, Podeželske, Občina kjer je glavno mesto, Občine z romskim svetnikom, narodnostno mešane občine, Obmejne občine, Gorske občine, Ekološko razvrednotene občine.

Župan, občinski svet, nadzorni organ.

OSAMOSVOJITEV SLOVENIJE:

Demos: SDZ (slovenska demokratična zveza), SDZS (socialdemokratska zveza Slovenije), SKD (slovenski krščanski demokrati), Slovenska kmečka zveza, Zeleni Slovenije.